

9.3 KÖRNYEZETTUDATOS ÉRTÉKREND ÉS SZEMLÉLETMÓD ALAKÍTÁSÁNAK FELADATAI: TUDATOSÍTÁS, TAKARÉKOSSÁG, TETTEK

KÉRDÉS

- Mit jelent az ökológiai lábnyom?
- Mit tudunk a klímaváltozásról?

A természetvédő és környezetet óvó magatartás kialakításához ismernünk kell a természetvédelem és a környezetvédelem alapfogalmát és a köztük lévő különbséget. (Ádám – Boldis 2013, Borvendég et al. 2020, Cseh et al. 2014, Csenger 2015, Falus (főszerk.) 2021, Makádi 2015, Makádi et al. (szerk.) 2015, Benicsek et al. 2021, Bihariné – Kanczler 2019, Hajnal 2010, Javna, 1993, Kollarics 2014, Koltói 2013, Major 2012, Szabó – Angyal (szerk.) 2012, Pongrácz 2021, Tóth (szerk.) 2014, Vásárhelyi 2010, Woodward et al. 2020, Nemzeti Környezetvédelmi Program 2015–2020, <https://dtk.tankonyvtar.hu/handle/123456789/8493>, <http://www.kothalo.hu/labnyom/>, <https://www.gasztrohos.hu/>)

KÖRNYEZET- ÉS TERMÉSZETVÉDELEM FOGALMA

A természet- és környezetvédelem nem szinonima fogalmak. Értelmezését a jogszabályi környezet határozza meg.

A természetvédelem értelmezése:

- Szűkebb értelmezés: olyan tevékenység, amely a védett természeti értékek megőrzésére, megóvására, konzerválására irányul.
- Tágabb értelmezés: olyan tevékenységek összegzése, amely túlmutat a védett természeti értékek megőrzésén, és már a természeti rendszerek megóvására törekszik, valamint az értékek bővítését, gyarapítását is megcélozza.
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről alapján: *„a természet élettelen és élő tudományos, kulturális, esztétikai szempontból jelentős objektumok, valamint egyes tájrészek kedvező természeti tulajdonságainak és tájképi megjelenésének megóvása, fenntartása, szükség szerinti helyreállítása és bemutatása.”*

A természetvédelem célja:

- a tudományos és kulturális szempontból legjelentősebb természeti értékek megóvása
- természetes vagy ahhoz közel álló állapotának megőrzése
- a természetes változási folyamatok fenntartása
- az értékek bemutatása, az ismeretátadás biztosítása

A természetvédelem két formája:

- passzív, amely a megőrzésre, konzerválásra helyezi a hangsúlyt
- aktív, amely cselekvésre és az értékek gyarapítására épít

A természetvédelem feladatai:

- „a különleges oltalmat igénylő természeti értékek körének megállapítása
- a védelemre érdemes természeti értékek számbavétele, a védetté nyilvánítása
- a természetvédelmi értékek birtokbavétele
- a természetvédelmi értékeket veszélyeztető tényezők feltárása
- a helyreállítási, fenntartási és fejlesztési tervek előkészítése
- a természetvédelmi értékek helyreállítása, bemutatása
- a természetvédelmi területek berendezése, kezelése”

A környezetvédelem értelmezése:

- olyan tevékenységek és intézkedések, amelyek az emberi léthez szükséges egészséges környezet fenntartását, az emberi életfeltételek javítását szolgálják.
- olyan tevékenységek és intézkedések, amelyek megelőzi a természeti és mesterséges (*pl.: épített*) környezet állapotának romlását, minimalizálja az ember által okozott, vagy okozandó károkat az ember érdekében.

A magyarországi környezetvédelmi célok prioritásai:

- „Egészséges, tiszta települések
- Vizeink jó kezelése
- Természeti értékeink jó kezelése
- A megújuló energiahordozó-felhasználás növelése
- Hatékonyabb energiafelhasználás
- Fenntartható termelés és fogyasztási szokások erősítése”

Környezetvédelem kiemelt szférái a kisiskolások oktatásában:

- földvédelem
- vízvédelem
- levegővédelem
- zaj elleni védelem
- élővilág védelem
- tájvédelem

A KISISKOLÁSOK ÉLETKORI SAJÁTOSÁGAI

A Nemzeti Környezetnevelési Stratégia segíti a gyermekek életkori sajátosságának a megértését és ajánlásokat fogalmaz meg a korszerűbb és eredményesebb környezeti nevelés érdekében. A környezeti nevelés élethosszig tartó folyamat, amelyet már kisgyermekkorban meg kell és lehet alapozni, de még az idősebb korosztály szemlélete is alakítható. Az egyes életkorok attitűdje, motiváltsága, mobilitása eltérőek, ezt is figyelembe kell vennünk a környezeti nevelés tevékenységei során.

FONTOS!

- Minden gyermek érték!
- Minden gyermeket önmagához képest kell fejleszteni!

A gyermek elsődleges szocializációs helye a család. Kiemelten fontos a családból hozott szokásrendszer, viselkedési forma, értékrend, érzelmi alapozás. Minden családnak megvan a maga sajátossága. A másodlagos szocializáció a családon túli szocializációs tapasztalatok helyszíne, mint az óvoda, az iskola, ahol kitágul a gyermek számára a világ és a család mellett az óvodai és iskolai közösség is egyre fontosabb befolyásoló tényező lesz.

Kisiskolás korosztály (kb. 6–10 éves) sajátosságai:

- Figyelmük könnyen elterelhető
- Feladattudatuk változó mértékben alakult ki
- Játékosak, még fontos számukra a mesék és a játékok világa, ezért a környezeti nevelésben is mesélős és játékos megoldásokat kell előnyben részesíteni
- Nagy a tudásvágyuk, ezért sokat kérdeznek
- A nyitottságukra építhetünk a környezeti nevelés során
- Nagy a mozgásigényük, ezt figyelembe kell venni a tevékenységek kialakításánál
- Rengeteg inger (tv, internet, virtuális világ) éri őket
- Érzelmileg túlfűtöttek, könnyen csapongóvá válhatnak
- Türelmetlenek, azonnal igénylik a figyelmet
- Kiemelten igénylik a biztatást, ösztönzést
- Az önbizalmuk erősítése a pedagógus és a szülők közös feladata
- Azonban a gyakori elutasítás és a negatív kommunikáció rombolja a motiváltságukat, önbizalmukat, az iskolába, a pedagógusba vetett bizalmát
- Szemléletességgel, tevékenykedtetéssel hatékonyabban tudjuk megvalósítani a környezeti nevelésüket

Kezdetben még utánozva tanulnak, követik, amit a felnőttektől látnak, ezért a szülő, a pedagógus kiemelt példakép. Később azonban a kisiskolások társas közegének egyre befolyásolóbb szerepe lesz, vagyis a kortárscsoport (*iskolai osztály, kortársak*), és a virtuális közeg influenszereinek (a 9.18. fejezet) értékrendje, szokásai egyre intenzívebben hatnak rájuk. Fontos, hogy a tanulók megtapasztalják, hogy ők is képesek tenni a környezetük védelméért, és ez akár egy életre szóló indítást jelenthet a számukra.

A 3T ELV: A KÖRNYEZETTUDATOS SZEMLÉLETFORMÁLÁS LÉPÉSEI

A környezeti nevelésben alapvető fontosságú, hogy hassunk a kisiskolások gondolkodásmódjára, viselkedésükre, cselekedeteikre. A környezetbarát szemléletformálás egymásra épülő lépések folyamata, amely időigényes. A lépések értelmezése segíti megérteni és értelmezni a „*Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan*” jelmondatot.

9.1 ábra A 3T elv: a környezetbarát szemléletformálás lépései (saját szerkesztés)

TUDTAD?

Tóth (szerk.) 2014: „globalitás nincs lokalitás nélkül”

- Globalitás („*globus*”): a földkerekség egészét érinti, a földgolyó egészére terjed ki.
- Lokalitás („*locus*”): hely, hellyel kapcsolatos, helyhez kötött.

A szemléletformálás lépéseit a 3T elv, azaz tudatosítás, takarékosság, és tettek rendszerével lehet leírni:

1. lépés: A tudatosítás

- A környezettudatos gondolkodásmód megalapozásáról szól.
- Fontos, hogy a gyermek mit hoz otthonról és mit képvisel a pedagógus, az iskola.
- Akkor lehetünk hatékonyak, ha a gyerek – szülő – pedagógus egy irányba húz.
- A siker érdekében számos együttműködésre van szükség külső szolgáltatókkal, civil szervezetekkel, amelyek segítik az ismeretszerzést, bővítik a tanulók tapasztalatait.
- Ha szélesedik a tanulók tájékozottsága, könnyebben megértik a környezetükben lejárló változásokat, könnyebben felismerik a környezetükben lévő környezeti problémákat.
- Ha sikerül érzékenyíteni a tanulókat a természeti és társadalmi környezetük értékei iránt, akkor sokkal elfogadóbbá válhatnak.
- Ezzel alapozhatjuk meg az élet tisztelete és védelme, valamint az értékek tisztelete és védelme alapelveit.

2. lépés: A takarékoság elve

- A környezettudatos és egészségtudatos szokásalakításról szól, amely megalapozza a tudatos, felelős, problémamegoldó, cselekvő magatartást.
- A fenntartható jövő alapja a jelenben történő takarékos hozzáállás.
- Meg kell tanulniuk a diákoknak az erőforrásokkal, energiaforrásokkal való takarékos bánásmódot, a felesleges anyaghasználat, a pazarlás megelőzését, az újrahasználat és az újrahasznosítás lehetőségeit.

3. lépés: A tettek ereje

- A hitről szól, hogy képesek vagyunk jobbat tenni a világot magunk körül.
- A kritikus gondolkodás mellett cselekvésre is aktivizáljuk a tanulókat.
- Fontos, hogy tapasztalatot szerezzenek az egyéni és közösségi (*család, osztály, iskola, település*) cselekvés erejében.
- Az eredmény pedig a környezettudatos és egészséges életmód megalapozása.

A szemléletformálás egész rendszere csak akkor működik, ha maga a pedagógus is elkötelezett és hiteles példaképe a tanulóknak.

KUTASS!

- Számoljuk ki saját ökológiai lábnyomunkat!
- Mit jelent a kislábnyomos életmód?

KULCSSZAVAK

- ▶ Természetvédelem
- ▶ Környezetvédelem
- ▶ Ökológiai lábnyom
- ▶ Klímaváltozás
- ▶ 3T elv

KÉSZÍTS PROJEKTMUNKÁT!

- Mennyire vagyunk környezettudatosak, energiatakarékosak?
- Min tudnánk változtatni az otthonunkban, az iskolában?
- Hogyan szervezhetnénk otthon hatékonyabban a házi munkát?
Próbálják ki a Zewa: A családi gondoskodás próbája – Gondoskodni együtt jó programját!

ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

- Mi a különbség a természetvédelem és a környezetvédelem között?
- Hogyan kapcsolódik össze a természet védelme és az energiatudatosság kérdése?
- Milyen összefüggés van az ökológiai lábnyom, és a klímaváltozás között?
- Milyen összefüggés van a klímaváltozás és az energiafelhasználás között?
- Melyek a kisiskolás korosztály sajátosságai?
- Mit jelent a 3 T elv? Milyen gyakorlati példákat tudna bemutatni?